

EN BROSCHYR TILL DIG SOM UTSTÄLLARE

UTSTÄLLNINGEN

HEDERSRELATERAT VÅLD —EN FRÅGA FÖR DOM ANDRA?

AV
DISKRIMINERINGSBYRÅN UPPSALA (DU)
I SAMARBETE MED
FOTOGRAFEN
ELISABETH OHLSON WALLIN

Diskrimineringsbyrån Uppsala (DU)

Adress: S:t Olofsgatan 33 B
753 30 Uppsala

Telefon: 018- 14 70 20

Hemsida: www.diskrimineringsbyran.se

Problematiken kring begreppet "hedersrelaterat våld" är komplicerad. Hedersrelaterat våld är ett återkommande och ständigt aktuellt ämne i dagens Sverige, men ändå saknas det ofta en nyanserad bild i media och samhällsdebatten. Detta kan leda till direkt diskriminering av vissa grupper och ett osynliggörande av andra.

Syftet med den interaktiva utställningen "Hedersrelaterat våld - En fråga för dom andra?" är att nyansera och problematisera diskussionen som finns kring hedersrelaterat våld. Frågor som behandlas är vilken roll etnicitet, kön, religion och sexuell läggning spelar för den debatt som förs. I bakvattnet på den debatt som förts i massmedia har en diskussion kring religionens och kulturens betydelse vid våld mot familjemedlemmar blommat upp. Riskerna för den enskilda individen liksom för grupper från vissa kulturområden har blivit synliggjorda i allt för liten skala. Utställningens syfte är även att få besökare att fundera över sin egen inställning till kopplingen mellan våld, etnicitet, kultur och religion. Vi visar på likheter men även på de skillnader som kan finnas vid våld inom familjen.

Utställningen "Hedersrelaterat våld - En fråga för dom andra?" vänder sig i första hand till ungdomar i slutet av högstadiet och på gymnasiet samt till vuxna som genom sitt arbete kommer i kontakt med problematiken. Utställningen är producerad av Diskrimineringsbyrån Uppsala (DU) i samarbete med fotografen Elisabeth Ohlson Wallin och har finansierats av Länsstyrelsen i Uppsala län.

Bakgrunden till utställningen bottnar dels i en konferens om hedersrelaterat våld 2005 och den tydliga uppdelning i vi och dom som genomsyrade konferensen, dels i de erfarenheter vi sedan haft i vårt arbete av människor som, på grund av sin etnicitet eller religion, upplevt konsekvenserna av denna outtalade koppling mellan etnicitet, religion och våld.

Utställningen bygger på en stor mängd insamlat material. Det är bland annat berättelser från kvinnor och barn som utsatts för våld av personer i deras närmaste familjekrets eller personer som de har/haft en nära relation till, publicerade rapporter, uppsatser, förarbeten och handböcker. Vi har även samlat in berättelser genom att samarbeta med organisationer som på olika sätt kommer i kontakt med våld i nära relationer. Vi har bland annat samarbetat med Uppsala kvinnojour, RFSL, Terra Fem och TRIS (Tjejs Rätt I Samhället). Vi har deltagit i konferenser om hedersrelaterat våld, bland annat Länsstyrelsen i Stockholms hedersvårdskonferens. För att få den internationella synen på hedersrelaterat våld har vi haft kontakt med organisationer i Jordanien, Iran, Irak, England och Norge. Vi har gjort intervjuer med företrädare för de stora religionerna judendomen, kristendomen och islam. Vi har dessutom intervjuat friyrkliga företrädare i form av Jehovas vittnen.

För att få en bild av hur våldet porträtteras i massmedia har vi gått igenom artiklar som skrivits om hedersrelaterat våld samt de artiklar som beskriver "det vanliga" våldet mot kvinnor och barn i de fyra största tidningarna under de senaste fem åren. För att få se om rättsväsendet bedömer våldet olika utifrån vem gärningsmannen och offret är, så har vi gått igenom de prejudicerande domar som finns samt aktuell doktrin, förarbeten och lagstiftning. För att ytterligare undersöka rättens inställning har vi samlat in samtliga domar, som rör våld inom familjen eller från partner, från Uppsala tingsrätt och från Svea Hovrätt under år 2006.

PRESENTATION AV KONSTNÄRERNA

Elisabeth Ohlson Wallin är bland annat känd för sin utställning *Ecce Homo*, om homosexualitet och kristendomen, samt *In Hate We Trust*, som är baserad på verkliga hatbrott. Hon räds inte att gestalta svåra ämnen och vågar vara samhällskritisk. Utställningen inleds med fem stora fotografier av Elisabeth Ohlson Wallin.

Kajsa Haglund, en Uppsalakonstnär som är engagerad i samhällsdebatten, har gjort två tavlor till utställningen. Kajsa Haglund har tidigare gjort bland annat utställningarna "Stål och choklad", om könsstympning, och "Via dolorosa", om trafficking. Till DU:s utställning har Haglund bidragit med en tavla på målat stål som föreställer ett ihopsytt sköte, det vill säga könsstympning, samt en ung kvinna med en kontaktannons bakom en röd plastfilm som symboliserar tvångsgifte.

Christina "Cho" Nylund från **Cho Dekoraktionsmålning** gjorde den marmorerade tavlan "Våldet i siffror". Cho arbetar med marmorering, ådring etc. i en mängd olika former.

Lina Gidlund och **Marie Glaas** arbetar båda på Diskrimineringsbyrån Uppsala och har tagit fram övriga delar till utställningen. Lina Gidlund är beteendevetare med fördjupning inom identitetsskapande, jämställdhetsintegrering och EU:s jämställdhetsarbete. Marie Glaas är jurist med tio års erfarenhet från våld i nära relationer från sitt arbete på Uppsala kvinnojour.

Erika Rydergård, **Milena Kraft** och **Isa Blom** gjorde praktik på DU under sommaren och hösten 2007 och har bidragit med research och framställning.

Utställningen är tänkt som en mental resa för besökaren. Resan tar sin avstamp i frågan om etnicitetens och kulturens betydelse för våldet och tar sedan besökaren vidare genom definitionen av hedersrelaterat våld för att slutligen konfrontera besökaren med sina egna fördomar och det svenska samhällets dubbelhet i frågan. Grunden är kontrasten mellan det skrivna ordet och gestaltningen, där det implicita blir tydligt genom att bryta mot det generellt antagna.

Utställningen bygger på sju identifierade kännetecken för kulturer där hedersrelaterat våld förekommer.

Kännetecken för hedersrelaterade kulturer:

1. Samhället upprätthåller de patriarkala maktstrukturerna.
2. Kvinnor har lägre status än män och tillskrivs lägre trovärdighet.
3. Föräldrarna ska godkänna val av partner.
4. Släkten fryser ut den som inte följer hederskodex.
5. Omgivningen hjälper till att bevaka och kontrollera kvinnliga familjemedlemmar.
6. Familjens heder är kopplat till de kvinnliga familjemedlemmarnas sexualitet.
7. Föräldrarna kontrollerar vad barnen har på sig.

Den första delen illustrerar dessa sju kännetecken och bygger på fem fotografier av Elisabeth Ohlson Wallin samt en reproduktion av ett brev. Bilderna är tryckta på grov plastväv och tagna med mörkerkamera. Tanken bakom Ohlson Wallins bilder är att visa vad som gömmer sig bakom stängda dörrar. Den öppna dörren symboliserar att åskådaren får se något som vi annars inte vill se, inte vill prata om. Genom att öppna dörren mitt i natten så får besökaren se vad som är dolt i hemmen.

Sedan följer en marmorerad tavla som visar på hur våldet i nära relationer i Sverige ser ut i siffror idag. Detta är en övergång mellan bilden av det hedersrelaterade våldet och utställningens andra del. I denna del problematiserar utställningen differensen mellan vad som sägs och vad som görs i dagens Sverige samt sätter det outtalade på sin spets. Den outtalade etniciteten blir tydlig i en installation som utgår från en kriminalteknikers yttre kännetecken för hedersrelaterat våld. Huruvida det hedersrelaterade våldet är kulturellt ställt på sin spets när vi öppnar garderoben där det inte längre är okej att välja vem man älskar. Sverige är inte en hedersrelaterad kultur, förutom när det gäller sexuell läggning. Tavlan HORA är inspirerad av graffiti och toalettklotter men där bakgrundstexterna speglar hur samhället sanktionerar en sexualiserad bild av kvinnor.

Det finns två pekdatum på två svarta bord (för att även vara tillgängliga för personer i rullstol). Den första utmanar besökarens föreställningar om sedvänjor, tro och tradition. Besökaren ska välja om citaten som visas har sitt ursprung i en lag, en sedvänja, islam, judendom eller kristendom. Den andra datorn lyfter upp medias gestaltning av hedersvåld och våld i nära relationer och består av tre delar. Den första delen bygger på publicerade artiklar, den andra delen visar statistik över vad som tas upp i de två typerna av artiklar och den tredje är utformad som en quiz. Här finns även en läshörna för den besökare som vill fördjupa sig lite i någon av de böcker som följer med, kanske själv läsa det stycke i bibeln där något av citaten var hämtade ifrån.

Den sista delen består av tre vägginstallationer. Dessa installationer speglar det vi i vårt arbete har kunnat identifiera som det våld som saknar motsvarighet i etniskt svenska familjer. Det är även dessa situationer som svenska samhället saknar förmåga att skydda individer eller grupper mot. Den första är en tavla av Kajsa Haglund som symboliserar tvångsgifte. Den andra representerar det vi valt att kalla familjmord, det vill säga när flera medlemmar i en familj bestämmer sig för att döda en annan familjemedlem. Den sista, även den av Kajsa Haglund, är ett omskuret sköte och representerar könsstämpning.

Till samtliga vägginstallationer finns det en skylt med kompletterande texter, skyltarna är ca 20 cm höga och 45 cm breda. De flesta innehåller bland annat verkliga berättelser som sätter det konstnärliga intrycket i relation till verkligheten.

Mått: 100x160

ÄR VÅLD FÄRGAT?

ÄR HEDER KULTURELLT?

Mått 100x160

”Fulla aggressiva och psykiskt labila män har i alla tider slagit sina fruar och barn.”

Ulf Kristersson,
Socialborgarråd i Stockholm

1. I hedersrelaterade kulturer upprätthåller samhället de patriarkala maktstrukturerna.

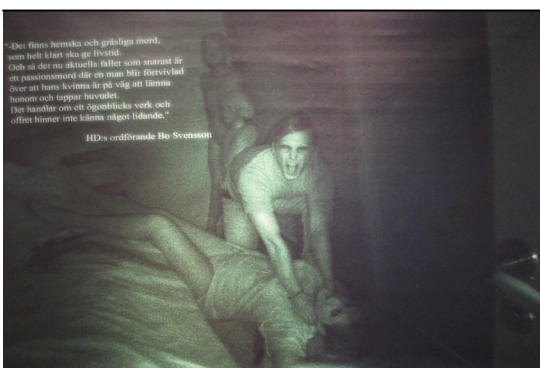
Skylt:

Socialborgarrådet Ulf Kristersson vill att alla invandrare får undervisning i de svenska värdegrunderna som ett led i arbetet mot hedersrelaterat våld. ”Alla som väljer att bosätta sig i Sverige ska också förstå vilka villkor det är förknippat med. Med rättigheter följer skyldigheter. Kunskap om barns rättigheter, om jämställdhet mellan kvinnor och män, och om homosexuellas rättsliga skydd är nödvändig för att kunna leva i dagens Sverige.”

Stockholms socialborgarråd Ulf Kristersson, SvD 19/3/07

I Sverige idag:

....misshandlas en kvinna var 20:e minut, en kvinna våldtas varje halvtimme, 16 kvinnor dödas i nära relationer i snitt per år.
...har svenska män högre trovärdighet i domstol än svenska kvinnor....
...döljer drygt 25 % av bi- och homosexuella sin sexuella läggning på arbetsplatsen med rädsla för trakasserier.

Mått 100x160

”Det finns hemska och gräsliga mord som helt klart ska ge livstid. Och så nu det aktuella fallet som snarast är ett passionsmord där en man blir förtvivlad över att hans kvinna är på väg att lämna honom och tappar huvudet. Det handlar om ett ögonblicksverk och offret hinner inte känna något lidande.”

Bo Svensson, HD:s ordförande

2. I hedersrelaterade kulturer har kvinnor lägre status än män och tillskrivs lägre trovärdighet.

Skylt:

Utdrag ur dom:

”Sedan han druckit ett glas CocaCola tog han en stor kökskniv ur ett knivställ på köksbänken och med kniven i hand återvände han till sovrummet. Han ropade på J, som låg och sov. Hon vaknade till något, men viftade avvärande med armen så att F förstod att hon inte ville prata. I det skedet hoppade F upp i sängen och högg kniven med relativt stor kraft in i ryggraden på J. Hon reste sig upp, men föll tillbaka i sängen och ned på golvet. Liggande där kom F efter henne och tog ett strupgrepp på henne, som han inte släppte förrän han såg att J:s tunga hängde ut ur munnen på henne. J blev 25 år gammal.”

NJA 2007:27

Mått 100x160

"Arabfoster ska man sprätta upp och kasta på soptippen" Offrets far

3. I hedersrelaterade kulturer ska föräldrarna godkänna val av partner.

Skylt:

"Rasistiska föräldrar slog gravid dotter"

"-Arabfoster ska man sprätta upp och kasta på soptippen, skrek pappan och rispade dottern från låret upp över magen med ett vasst föremål. [...] Pappan ska vid samma tillfälle ha tagit ett strypgrepp på den vuxna dottern och gett henne flera sparkar och slag över kroppen. På väg ut från föräldrahemmet gav mamman slutligen henne en kraftig spark i ryggslutet. Pojkvännen, som kom i bil för att hämta upp dottern, möttes av tillmälen som "djävla libanes" och "svartskalle". Dottern fick missfall kort efter händelsen. [...] Mamman har tidigare dömts för hemfridsbrott och olaga hot sedan hon tagit sig hem till dotterns och hennes pojkvåns bostad och där skrikit en mängd rasistiska tillmälen mot mannen om hans arabiska ursprung. Samtidigt ska mamman hotat pojkvännen till livet."

Metro.

Hovrätten fastställde tingsrättens dom på villkorlig dom och dagsböter för misshandel

Illustration - Brev

4. I hedersrelaterade kulturer fryser släkten ut den som inte följer hederskodex.

Skylt:

I juni 2003 misshandlas Maria svårt av sin man Lasse, inför deras barn. Familjen stödjer henne tills hon bestämmer sig för att anmäla. Hon får då ett brev från sin syster.

Hej från en som inte längre bryr sig!

Jag har just lagt på luren efter ett långt samtal med Lasse. Hur kunde du? Vilket monster sätter sina barns far i fängelset??? Självklart ska han inte betett sig som han gjorde men det fanns ju goda skäl och han har ju ångrat sig. Vet du hur ledsen han är? Han bara gråter och gråter. Om han kommer i fängelse kommer han att flytta. Vem kommer att förlora på det. Jo, era barn!!! Han skulle aldrig ha slagit dig om det inte var för att du skulle lämna honom. Han älskar dig och barnen. Både mamma och pappa och jag får frågor från våra vänner och det är inte kul. Vi skäms! Dina barn skäms! Om du inte drar tillbaka din anmälan kan du glömma att du har en familj!!

XXXX XXXXXXXX
din fd syster

Mått: 100x160

"Åker du dit kommer du bli på smällen som en jävla hora!"

Citat av fadern

5 & 6 I hedersrelaterade kulturer hjälper omgivningen till att bevaka och kontrollera kvinnliga familjemedlemmar och familjens heder är kopplad till de kvinnliga familjemedlemmarnas sexualitet.

Del av skylt :

"Åker du dit kommer du att bli på smällen som en jävla hora." Pappan vill inte låta sin 13-åriga dotter åka till Ungdomsgården. Fastern beslutar att hennes söner ska följa med och övervaka deras kusin.

Anna, 13, etniskt svensk

Kerstins son hotar att döda henne om hon träffar en ny man. Sonen har inga problem med att hans pappa kommer att träffa en ny kvinna. Han tror att hans pappa ganska snart kommer att träffa en ny och yngre kvinna. Det känns mer okej.

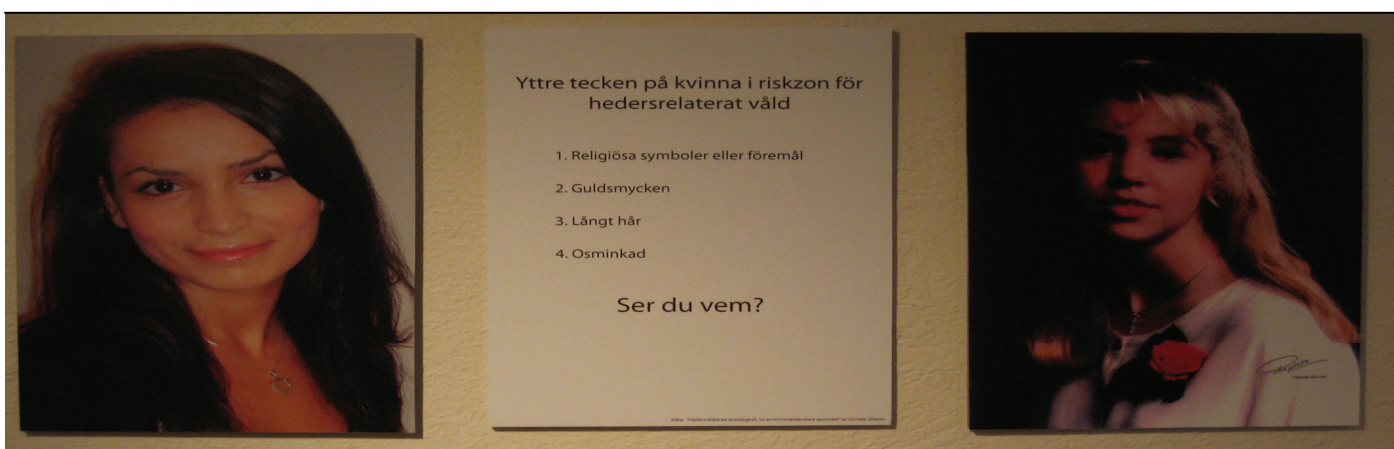
Kerstin, 47, etniskt svensk

Våldet i siffror

En 200 cm hög marmorerad tavla med statistik över hur våldet ser ut. Tavlans utformning är tänkt att efterlikna en gravsten, för att symbolisera våldets effekter.

Källa : Brå

Ser du vem? Yttre tecken på hedersrelaterat våld.

En lista med vad som kännetecknar en kvinna som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld inramas av två fotografier.

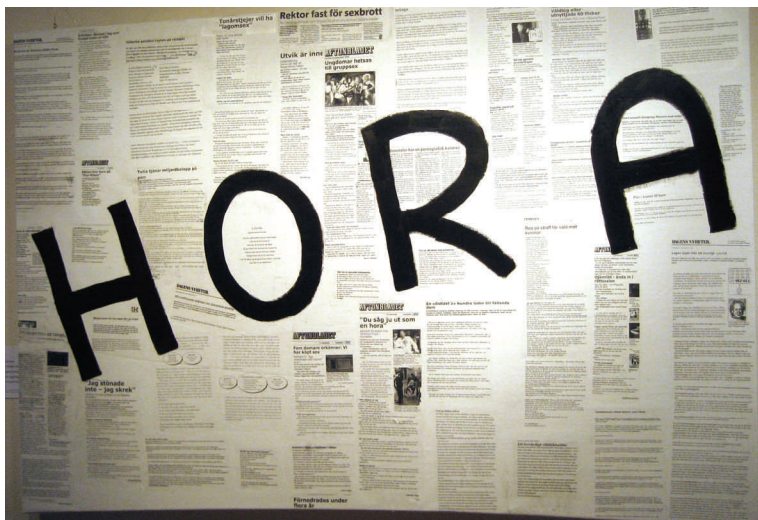
Gömmet sig den svenska hedern i garderoben?

En vit garderob som invändigt är målad i regnbågens färger. Besökaren möter sin egen blick i en krossad spegel. På insidan av dörren sitter en berättelse om en ung, homosexuell man.

Garderoben symboliserar "komma ut" - processen som många HBT - personer brottas med.

Den krossade spegeln symboliserar bland annat de kluvna identiteter som många HBT- personer lever med, i rädsla för att inte vara accepterade för den de är.

En gigantisk tavla på 200 cm x 140 cm med text från artiklar och domar. Tvärs över duken är ordet Hora målat i svart. Installationen är ett sätt att visa vilken roll kvinnors sexualitet tillskrivs i dagens Sverige.

Tvångsäktenskap

Tavla med en kvinna och en kontaktannons av Kajsa Haglund.

Familjemord

Ansiktskonturerna av Pela, Fadime och Abbas med åren då de dödades på en hängande plexiglasskiva.

Könsstympling

En tavla med ett omskuret sköte av Kajsa Haglund.

Del av skylt:

Vad döljer sig bakom hedern?

Termen hedersmord används ofta för olika typer av dödligt våld i nära relationer där båda parter är av annan etnisk bakgrund än svensk. I Jordanien, ett land där hedersmord anses vara vanligt förekommande, sker få mord för att återupprätta heder enligt Wahida Hamed Haidar från Jordaniens kvinnoriksförbund. Hedersmord används däremot ofta som förklaring för att dölja brott som ger längre straff. Bakomliggande orsaker kan vara incest eller ekonomiska skäl, till exempel att förhindra dottern att gifta sig utanför släkten. Dotterns arv övergår då i en annan familjs ägo. Ett hedersmord ger tre års fängelse, ett mord tio år.

Mord utan heder

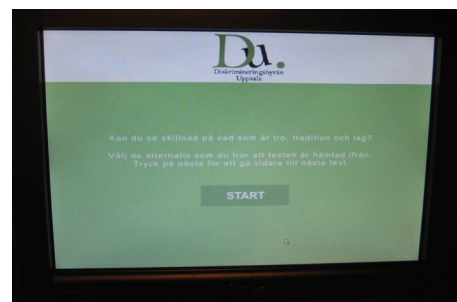
Inget mord är hedersamt. Risken med begreppet hedersmord leder till en syn på våld som delar gärningsmän i ett "vi" och ett "dom" utifrån etnicitet, kultur och religion. Istället bör begreppet familjemord användas. Ett familjemord är ett mord som planerats i samråd av familjemedlemmar gentemot någon i familjen eller någon som är i en icke-accepterad relation med en familjemedlem. De som planerar mordet kan ha en uppfattning om att handlingen ska återupprätta familjens anseende, som de uppfattar har förlorats på grund av den dödes agerande.

Kan du se skillnad på tro, sedvänja och tradition?

En dator med pekskärm där citat hämtade från islam, judendom och kristendom samt gamla svenska landskapslagar och ordböcker visas. Besökarna ska försöka placera var det citat som kommer upp är hämtat ifrån.

Mönster i media

Här kan besökaren, genom att peka sig fram, se hur media skriver om våld i hemmet. I del 1 får besökaren se två olika artiklar och ska välja vilken som är originalet. Det som skiljer artiklarna åt är förövarens och offrets etnicitet. En är publicerad, den andra fabricerad. I del 2 kan besökaren se hur vilken typ av information som ges, beroende på om situationen anses hedersrelaterad eller inte. I del tre får besökaren ta ställning till ett antal påståenden för att testa hur media påverkar ens sätt att tänka.

Läshörna

Besökaren ges möjlighet att läsa olika böcker, bland annat Bibeln och Koranen.

Klotterplank

Ungdomar under 18 ges en möjlighet att skriva sina tankar om heder och skam på ett stort klotterplank.

Brevlåda

Vid utgången från utställningen står en brevlåda.

Besökaren ges där möjlighet att skriva ner sina tankar till regeringen om vad de anser ska göras åt våldet.

Lokalerna bestod, vid visningen på Upplandsmuseet, av 2 rum på cirka 75 kvadratmeter. Dock skulle utställningen även kunna fungera inom mindre lokaler. Ett antal skärmar följer även med utställningen för att ge möjligheten att skärma av olika delar av utställningen. Detta då det för att utställningen ska komma till sin fulla rätt är viktigt att besökarna inte ser hela utställningen från början utan får röra sig igenom utställningen. Skärmarna är stabila men bör ändå fästas med stöddlinor i taket för att säkras.

Vi kommer upprätta en turnéplan där utställningen kommer finnas tillgänglig från maj 2008 och framåt.

Kostnaden för utställningen är 30 000 kronor + tillkommande fraktavgifter.

FÖR JÄMLIKHET, MOT DISKRIMINERING.

Diskrimineringsbyrån Uppsala
S:t Olofsgatan 33 B

Telefon: 018—14 70 20
E-post: info@diskrimineringsbyran.se
Hemsida: www.diskrimineringsbyran.se